

۲۳. حفاظت خداوند

باستثنای داستانهای جالب هارون الرشید (۷۸۶-۸۰۹ میلادی) و افسانه های جالب هزار و یکشب، اغلب مردم کمتر اطلاع صحیح از دوران طلایی اسلام در دست دارند. در نتیجه انتقال مرکز حکومت از دمشق به بغداد آمیختگی شکر فی در افکار اسلامی و تمدن ایرانی بوقوع پیوست. بغداد بزودی حریف قسطنطنیه گردید. حتی پیغمبر اسلام فرمود «اگر علم در چین باشد آن را بدست آورید.» ذوق تحصیل علم در افکار اعراب چنان اثری گذاشت که در بین مردم سایر کشورها هرگز دیده نشده بود. فرمایشات معروف که «مرکب عالم از خون شهدا مقدستر است» و «هر که برای جستجوی علم خانه خود را ترک کند در راه خدا گام برمی دارد» بدل مسلمانان اثر زیادی بخشید و مسبب فعالیت های شایانی در عالم علوم و فرهنگ در سراسر کشورهای اسلامی شد. دانش اندوزی و تمایل وافر به حفظ علوم گذشتگان تأثیر فوق العاده ای در شهرهای بغداد و سلرنو و قاهره و کردوسا بوجود آورد تا آنجا که مسلمانان دانشگاههای بزرگی تأسیس کردند.

پس از انزوال امپراطوری روم کشورهای اروپا در نتیجه آشفتگی های فکری به رکود علمی مبتلا شدند. شاهکارهای یونانی در رشته فلسفه و هنر و علم در زیر گرد و غبار گنبد های خانقاه های رهبانان می پوشیدند. اگر ذوق اعراب و حمایت ایشان از علوم قدما نبود مسلماً همه این آثار از بین می رفتند. اعراب نقش میانجیگری بین قدیم و جدید را بنحو احسن ایفا نمودند. مردم ممالک بین فرات و کوادالکبویر با

وادی الکبیر را تحت تأثیر قرار دادند. فعالیت‌های بی نظیر این مسلمانان در این مورد دوران ویژه ای را در تاریخ دنیا بوجود آورد. روح برومند و قوای تخیل مسلمانان به اسلام آندوره شایستگی قابل توجهی بخشید تا کتاب مقدس را حفظ و در تحصیل زبانهای عبری و یونانی پیشرفتهای فراوانی بدست آورند. در این برنامه ملاحظه خواهیم کرد که چگونه با قدرت الهی این صفات باعث و پدید آورنده اوضاعی بودند تا در اروپا نهضت پروتستانها بوجود آمده توسعه جهانی یابد و سهم نوینی در خواسته کلی خداوند اجرا شود.

برای قرن‌ها توفانهای روحانی و سیاسی به‌مراه تصمیم‌گیریهای سلاطین و رؤسا همه در این نقشه کلی سهیم بودند و شاید کشورهای اسلامی بیش از آنچه غالباً بنظر آید سهم داشته اند. در حقیقت اسلام حافظ شواهد و مدارک تاریخی بسیاری می باشد. در صورت آنچه که مسلمانان ایرانی و اسپانیائی و عربی بتمدن و سربلندی جهان اضافه کردند مطالب ذیل را می توان نام برد: تجارت، هنر، معماری، ادبیات، فلسفه، الهیات، شرعیات، طب، علوم، موسیقی، ستاره شناسی، ریاضیات و غیره و غیره. بررسی جزئی این مطالب حتی در چندین جلد کتاب هم نمی گنجد. در این برنامه به بررسی و حفظ و انتقال کتاب مقدس اکتفا می کنیم.

آنچه دوره طلایی اسلام را دورانی برجسته و درخشان می گرداند و از شکفت انگیزترین جنبشهای فکری اسلامی و جهانی بشمار می رود بیداری مردم آن عصر می باشد. ترجمه آثار زیادی از زبانهای هندی، ایرانی، آسوری، و یونانی به زبان

عربی انجام گرفت. گرچه مسلمانان عرب نژاد در ابتداً از ادبیات و علوم و فلسفهٔ محلی اطلاع نسبتاً کمی داشتند، ولی در عوض از بیابانهای عربستان کنجاوی و اشتهای سیر ناپذیری را بهمراه خود آوردند. طولی نکشید تا استعداد نهفته شان آنان را وارث و صاحب تمدن قومهای مغلوب شده گردانید.

برای نمونه در سوریه، اعراب تمدن آرامیان را که خود تحت نفوذ هلنیستها بود، کسب کردند. هلنیستها افراد غیر یونانی بودند که تمدن و رسوم و عقاید یونان قدیم را پذیرفته بودند. هفتاد و پنج سال بعد از پایه گذاری شهر بغداد علمای عرب زبان به نوشته های مهم فلسفه ارسطو، آثار برجسته افلاطون، اکثر تألیفات طبی گالن و نیز دیوان متشور ایرانی و آثار علوم دانشمندان هندی احاطه یافتند. در عرض چند دهه علمای عرب از حاصل قرنها کوشش و زحمت یونانیان بهره برده، آن را تجزیه و تحلیل نمودند. در تحلیل آثار عمده تمدنهای هلنیستها و ایرانیان، اسلام مسلماً خصوصیتهای منحصر بفرد خود را که از فضای آزاد صحرا و استقلال ملی نشأت می گرفت تا اندازه ای از دست داد. ولی با این اقتباس افکار مقام شایانی در تعلیم و تهذیب قرون وسطی بدست آورده، خاور میانه را به اروپای جنوبی متصل کرد. حیتی مورخ معروف میفرماید که این تمدن رودی بود که سرچشمه هایش در مصر قدیم و بابل و فینیقیه و یهودیه بسوی یونان جاری شد و حال از آنجا بعنوان هلنیزم دوباره بخاور زمین بازگشت. بعداً ملاحظه خواهیم کرد این فکر چگونه دوباره بوسیلهٔ اعراب مقیم اسپانیا و سیسیل به اروپا برگردانیده شد و به تجدید حیات علمی اروپا

ور بناخوشی و تلخی گذرد نیم نفس بسیار است

ضمن این تمایلات و پیشرفتهای بی سابقه در عالم اسلام، اروپا در قحطی علمی به سر میبرد، مخصوصاً از لحاظ استدلال یونانی. در خاور زمین هنگامی که هارون الرشید و مأمون غرق در فلسفه های یونانی و ایرانی شده بودند معاصرین غربیشان، شارلمان و لردهایش مبتدیانه به نوشتن اسمهایشان مشغول بودند. این قحطی علوم مخصوصاً در علم الهی هویدا بود. زبان لاتین که زبان کلیسایی بود رفته رفته از زبان آن دوره و محلی دورتر گردید و اطلاع مردم نسبت بکتاب مقدس کمتر و تقریباً صفر شده بود.

وقت ما تمام شد. این موضوع را در برنامه بعدی ادامه میدهیم که عنوان آن "بدهی غربی ها به شرقی ها" است.

